

กิจกรรมอาสาสมัครกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชน

โดย
ระพี สาคริก

*****

เมื่อหยิบยกเอาเรื่อง"การศึกษา"ขึ้นมาพิจารณา ก่อนอื่นคงต้องมองให้ลึกลงไปถึงความจริงซึ่งเป็นแก่นแท้ของชีวิตคนที่สัมพันธ์กันเป็นวัฏจักรอยู่กับสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพื่อหวังให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงพื้นฐานอย่างชัดเจน ไม่เช่นนั้นแล้วการคิดจะนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ก็คงไม่อาจสัมฤทธิ์ผลตามที่แต่ละคนปรารถนาให้มันใจได้อย่างแน่นอนที่สุด

สรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏเปลี่ยนแปลงอย่างสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกัน อีกทั้งสัมพันธ์ถึงชีวิตคนอื่น ถือเป็นอีกส่วนหนึ่งของสังขารที่รวมอยู่ที่ช่วย ย่อมมีเหตุมีผลหยั่งลงลึกซึ่งถึงรากฐานจิตใจแต่ละคนอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นสิ่งซึ่งกล่าวแล้วจึงถือเป็นความจริงที่พิสูจน์ได้ไม่ว่าเริ่มจากเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ดังนั้น ชีวิตแต่ละคนที่เกิดมาในโลกจึงมีหน้าที่ศึกษาค้นคว้าเพื่อหวังเรียนรู้ความจริง เกี่ยวกับเรื่องราวของคนโดยมีทิศทางอีกทั้งเป้าหมายมุ่งสู่รากฐานอันดีเป็นที่สุด ทั้งนี้และทั้งนี้ไม่ว่าอีกด้านหนึ่งจะมุ่งเรียนรู้ด้านเทคนิคซึ่งแต่ละคนมีโอกาสเลือกสาขาวิชาโดยที่นับวันก็ยิ่งหลากหลายกว้างขวางออกไปเรื่อย ๆ แต่ในด้านการเรียนรู้เรื่องคนซึ่งเป็นทั้งเหตุและผลของอีกด้านหนึ่งเพื่อหวังผลได้อย่างจริงจัง จำเป็นต้องเริ่มต้นจากสิ่งซึ่งช่วยให้รากฐานตนเองสามารถเปิดกว้างยิ่งขึ้น อันควรถือว่าเป็นพื้นฐานการศึกษาที่สำคัญที่สุด

เราแต่ละคนเกิดมาเพื่ออะไร ? นี่คือคำถามซึ่งควรสนใจค้นหาคำตอบจากสังขารที่มีอยู่ในตนเอง ทั้งนี้และทั้งนี้เพื่อนำมาใช้เป็นเงื่อนไขกำหนดวิถีทางและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตให้สามารถบรรลุถึงเป้าหมายซึ่งถือเป็นสังขารที่ดีในที่สุด หากใครเห็นได้เป็นขั้นตอนแล้วแม้คำตอบซึ่งตนพบในแต่ละช่วงจะสะท้อนภาพที่แปรเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ หากสามารถรักษาสิ่งซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองไว้อย่างมั่นคงอีกทั้งเด่นชัดยิ่งขึ้น ภาพซึ่งเปลี่ยนไปก็คงเป็นไปตามเหตุและผล จึงเชื่อมั่นว่า วันหนึ่งข้างหน้าไม่เร็วก็ช้าย่อมสามารถค้นหาคำตอบอันเป็นที่สุดและถือเป็นอมตะได้ทุกคน โดยไม่เลือกรูปลักษณะภายนอกซึ่งแตกต่างกัน อันเป็นเพียงด้านหนึ่ง-ที่ปรากฏให้สัมผัสได้เท่านั้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า ประชัญเปิดสู่วิถีทางแห่งความสำเร็จอย่างแท้จริง อยู่ที่ความรู้สึกซึ่งมีธรรมชาติสืบเนื่องมาจากสังขารภายในรากฐานตนเอง ดังนั้นก่อนอื่นจึงควรสนใจหวนตัวเอง เพื่อค้นหาจุดเริ่มต้นอันดีเป็นความจริงโดยที่ใช้สมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่แต่ละคนมีเป็นธรรมชาติอยู่ในตัวเองแล้ว แต่มักถูกปกปิดไว้ด้วยอิทธิพลจากรูปวัตถุซึ่งเข้าไปครอบงำอยู่ในรากฐานเป็นนิสัยทำให้มองไม่เห็นคุณค่า แม้มีบางคนซึ่งเข้าไปปฏิบัติงานในรูปแบบอาสาสมัครหากหลอกตัวเองก็ยังคงตกอยู่ในสภาพไม่แตกต่างไปจากสิ่งซึ่งได้กล่าวแล้ว

อนึ่ง การณ์จะเปิดประตูที่หมายถึง ก็ไม่น่าจะต้องใช้เครื่องมือใด ๆ จากภายนอก คงใช้วิถีปฏิบัติอย่างจริงจังจากสิ่งซึ่งตนมีความรักความสนใจ โดยถือความรักอย่างจริงจังต่อเพื่อนมนุษย์เป็นพื้นฐานและรักษาไว้ให้ชัดเจนอยู่เสมอ ซึ่งแน่นอนที่สุดในอีกด้านหนึ่งย่อมไม่หวั่นไหวต่อผลกระทบจากอิทธิพลต่าง ๆ ซึ่งมีกระแสที่รุ่มล้อมอยู่ในบรรยากาศภายนอกแม้มีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น

หากใช้โอกาสดังกล่าวให้ความสนใจค้นหาความจริงจากเหตุแห่งปัญหาภายในตัวเองอย่างไม่ละเลย ผลซึ่งเป็นความจริงคิดตามมาและเชื่อมั่นได้ก็คือสังขารนั้น น่าจะได้แก่การมองเห็นวิถีทางที่รู้สึกได้เองว่า-คนหรือสัตว์อีกทั้งมองเห็นทางมุ่งสู่อากาศสว่างไสวยิ่งขึ้น ช่วยให้มิธรรมชาติดีที่สามารถมองเห็นความจริงได้ทุกเรื่อง แม้การเรียนในด้านเทคนิคย่อมมองเห็นภาพทุกสาขาวิชาเชื่อมโยงถึงกันหมดไม่ว่าในด้านการจัดการ

ศึกษาจะมีการจำแนก แยกแยะออกไปอีกอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

จากคำกล่าวที่ว่า **"มนุษย์เกิดมาเพื่อการเรียนรู้"** ซึ่งมีความหมายอย่างลึกซึ้ง หากยังเข้าไม่ถึงความจริง คงมีคำกล่าวต่อไปอีกว่า **"เรียนรู้ไปเพื่ออะไร"** ถ้าไม่ลืมนับแต่เกิดมา แต่ละคนก็ต้องดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐาน- การเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปตามเหตุและผล ถ้ายังดำเนินไปได้อย่างมั่นคงโดยที่ไม่ถูกอิทธิพลภายนอกกลบกลืนไป- ได้ หลังจากชีวิตผ่านพ้นมาย่อมหวังรู้ได้เองเป็นธรรมชาติที่ว่า **"ความรู้อันบริสุทธิ์นั้นจะเผยให้เห็นได้ก็ต่อเมื่อมี อิทธิพลจากสิ่งต่าง ๆ มากกระทบทำให้ภาวะปกติกันตัวเอง ใ้รับการชำระล้างออกไปที่ละน้อยจนในที่สุดจะช่วย ให้มองเห็นความรู้ที่แท้จริงชัดเจนยิ่งขึ้น"** ซึ่ง เหตุผลดังกล่าวจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อ มีการปฏิบัติคือเพื่อนมนุษย์ บนพื้นฐานคุณธรรมที่ซึ่งตนเองมีอยู่อย่างมั่นคง ไม่ว่าจะจะต้องได้รับผลสะท้อนกลับมากกระทบหนักเบาแค่ไหน

อนึ่ง การแสดงออกให้บุคคลอื่นเห็นว่าตนมุ่งปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความรักจากรากฐานที่อิสระ แต่จริง ๆ แล้ว ภายในรากฐานตัวเองมีการแฝงไว้ด้วยการหวังประโยชน์อย่างอื่น แม้มองภาพเฉพาะหน้าอาจยังไม่เห็น แต่ก็มี กาลเวลาเป็นอีกด้านหนึ่งซึ่งให้โอกาสความจริงเปิดเผยออกมาไม่เร็วก็ช้า และถึงช่วงนั้นย่อมส่งผลทำลายตัวเอง อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น แม้ในช่วงที่ยังไม่ปรากฏภาพให้ผู้อื่นเห็นความจริง แต่ในตนเองย่อมรู้และบังเกิดทุกข้ออยู่- แล้ว ดังที่มีคำกล่าวเป็นครั้งคราวว่า **"ใครทำอะไรไว้ ตัวเองย่อมรู้อยู่แก่ใจ"** ซึ่งเงื่อนไขก็คือสังขารที่กำหนด- ตัวเองให้ต้องพลาศพหลังมีวันใดก็วันหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

จากสาระที่กล่าวแล้วซึ่งเน้นที่เหตุและผลการปฏิบัติจากรากฐานที่อิสระโดยที่มีความซื่อสัตย์แก่ตนเองเป็น หลักสำคัญ ใครขอนำมากล่าวยาวว่า บรรดาสิ่งทั้งหลายซึ่งนำวิถีการ เรียนรู้ความจริงของทุกสิ่งทุกอย่างไปสู่ผล- สำเร็จและถือเป็นธรรมชาติซึ่งปรากฏอยู่ในกระบวนการดำเนินชีวิต หากนำมาลบล้างความสำคัญตามเหตุและผล น่าจะถือว่า **"การปฏิบัติจากความจริงที่อยู่ในรากฐานตนเอง"** ถือเป็นสิ่งใกล้ตัวใกล้ใจที่สุดแล้ว ส่วนการพูดการ- เขียนถือเป็นความสำคัญรองลงไปอีกระดับหนึ่ง แม้มีการเก็บรวบรวมเป็นเอกสารไว้ หากขาดการนำปฏิบัติจาก รากฐานจริงของชนรุ่นหลังที่ช่วยให้มีความพร้อมในการรับรู้ ย่อมไม่บังเกิดผลตามที่คาดหวังไว้แต่กลับส่งผลเสีย หายลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังที่มีการกล่าวว่า **"ยี่คิดคิดำรา"** หรือ **"ปึกกันตัวเอง"** ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายต่อการพัฒนาการ ศึกษาอย่างแก้ไขได้ยาก

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับการพัฒนาสังคมไทย ถูกกำหนดให้จำต้องตกอยู่ในสภาวะ **"ยี่คิดคิดำกับค้ำนการจัการซึ่งเป็นค้ำนรูปวัตถุ"** ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากด้านธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานรองรับ คนทั้งชีวิตและจิตใจ ถูกทำลายโดยอิทธิพลจากรูปวัตถุ ทำให้คนส่วนใหญ่มองภาพการศึกษาด้วยความเข้าใจที่มี กรอบจำกัดตัวเอง โดยที่เห็นได้แต่เพียงภาพซึ่งปรากฏอยู่ในห้อง เรียนและหนังสือตำรา อีกหนึ่งสิ่งซึ่งครุยีนสอน อยู่หน้าชั้น

ส่วนการวัดผลก็มักเน้นอยู่กับผลจากการสอบซึ่งครุเป็นฝ่ายกำหนด ทำให้ชีวิตคนผู้ผ่านการหล่อหลอมไป จากระบบดังกล่าว มีลักษณะและทิศทางแนว คัดชี้ชัดแย้งกันกับความจริงเมื่อนำมาใช้วิเคราะห์ปัญหาทุก ๆ เรื่อง หรือที่มักเรียกกันว่า **"เห็นผิดเป็นถูก"** ทำให้สิ่งซึ่งคิดว่าจะอนุรักษ์ กลับมีผลทำลาย ส่วนสิ่งซึ่งคิดว่าพัฒนากลายเป็น วิถีทางนำสู่ผลเสียหายลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ส่วนผู้ที่มีแนวคิสอดคล้องกันกับข้อเท็จจริงและเหตุผล กลับ ถูกมองว่า **"มีความคิดไม่เหมือนใครและเห็นเป็นกบประหลาด"** ซึ่งคงต้องยอมรับความจริง เพราะส่วนนี้ได้กลายเป็นส่วนน้อยลงไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจาก **"คนผู้มีลักษณะแนวคิปกิตัวเองมีจำนวนเพิ่มขึ้นจนทำให้ กลายเป็นส่วนใหญ่และใหญ่ยิ่งที่มองไม่เห็น"**

ในช่วงที่ผ่านพ้นมาแล้วแม้ไม่บ่อยนัก เราอาจได้ยินคำปรารภว่า **"ผลจากระบบการจัดการศึกษาของเรา นอกจากไม่ส่งเสริมให้เยาวชนมีโอกาสตัดสินใจเลือกหาความรู้ เริ่มต้นจากสิ่งซึ่งแต่ละคนรักและสนใจอย่างอิสระ หากถูกรวบงำจากสิ่งซึ่งแฝงไว้ในบรรยากาศที่ผู้ใหญ่กำหนดเพื่อหวังล่อตาล่อใจให้มิทิศทางเป็นไปตามที่ผู้ใหญ่ต้อง**

การ ซึ่งหากมองด้วยสายตาที่ขาดความลึกซึ้งอาจรู้สึกว่ามีอิสระแล้ว ผลที่ปรากฏจึงยังคงทำลายความจริงอันเป็นสิ่ง
ควรมีอยู่ในรากฐานแต่ละคนต่อไปอีก เพียง แต่เปลี่ยนรูปแบบจากค้ำหนั่งสู่อีกค้ำหนั่งเท่านั้น" ทั้งนี้และทั้งนี้
สิ่งที่ยังเห็นได้ชัดคือทั้งนับวันยิ่งชัดเจนนยิ่งขึ้นก็คือ "การที่ผู้ใหญ่สะท้อนให้เห็นภาพพฤติกรรมที่ห่างเหินจากสื่อธรรม-
ชาติซึ่งจำเป็นคือมีต่อเด็ก ออกไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นสภาพที่ยืนกันอยู่คนละฟาก"และใช้เล่ห์กลกำหนด กรอบ
ในการจัดการเพื่อ หลอหลอมนจิตใจเด็กให้ต้องทำคามใจตัวเองโดยที่เชื่อว่าเป็นความถูกต้อง ซึ่งดูจะลึกซึ้งร้ายแรง
ยิ่งกว่าการเขยิบตักเด็กเช่นแต่ก่อน ๆ เนื่องจากผู้ใหญ่เองก็กระทำไปเพราะความไม่รู้ ซึ่งนอกจากส่งผลทำลายคุณ-
ภาพชีวิตเยาวชนคนรุ่นหลังแล้ว ยังมีเหตุมีผลทำลายภูมิปัญญาเยาวชนเพื่อน คติของสังคมอย่างสำคัญด้วย

อย่างไรก็ตาม ผลจากการกระทำดังกล่าวก็ทำให้ว่าจะทำลายเด็กได้ทั้งหมด เนื่องจากโดยหลักธรรมชาติ
ย่อมไม่มีสิ่งใดที่เป็นไปทั้งหมดหากผลที่ปรากฏย่อมมีสองด้านไม่ว่าด้านใดจะมากน้อยกว่ากันแค่ไหน บนฐานสัจธรรม
ของการเปลี่ยนแปลงย่อมถือว่าเป็นภาพในช่วงใดช่วงหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นสิ่งซึ่งพึงปรารถนาและยังคงอยู่ย่อมมีให้เห็น
ด้านที่เคยเห็นว่าน้อยหากมีโอกาสย่อมมากขึ้นได้

อนึ่ง ในช่วงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยซึ่งมาถึงขั้นที่เห็นได้ชัดว่าการเปิดอกแม้เป็นภาพจากด้านปลาย
ไม่ใช่ด้านรากฐานจริง จึงมีแนวคิดในการรวมกลุ่มรวมพวกเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอาสาสมัคร บนพื้นฐานซึ่งแต่ละคน
คาดหวังว่าจะมีอิสระในการคิดและแสดงออก อีกทั้งมีโอกาสสัมผัสสภาพที่เป็นจริงของเพื่อนมนุษย์เน้นคนระดับ-
ล่าง อีกทั้งช่วยเหลือคนในระดัปล่างซึ่งชีวิตยังคงอยู่ในสภาพที่ยากไร้ และถือเป็นเวทีการศึกษาเพื่อหวังพัฒนาแนวคิดตน
ให้มีเหตุมีผลพร้อมมูลยิ่งขึ้น

จากประสบการณ์ชีวิตของผู้เขียนซึ่งรู้สึกว่าตัวเองมีโชคมีผลสมควร โดยที่เน้นการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่าง
จากประสบการณ์ชีวิตเหนือกว่าการเรียนรู้ในห้องเป็นธรรมชาติมาแต่ยังเยาว์วัย โดยเฉพาะการเรียนรู้จากเพื่อนมนุษย์
บนพื้นฐานความหลากหลายอย่างปราศจากการเลือกพวกเลือกกลุ่ม ยิ่งในช่วงซึ่งพ้นจากสถาบันการศึกษามาแล้ว มอง-
เห็นได้ชัดว่าตนให้ความสนใจ เรียนรู้จากเยาวชนคนรุ่นหลังและคนระดับล่างอย่างมั่นคงมาโดยตลอด

ดังนั้นเมื่อรู้สึกว่าสังคมเริ่มเปิด จึงมองเห็นโอกาสที่จะนำตัวเองลงไปมีส่วนร่วมทำงานด้วยกว้างขวางมาก
ขึ้น แม้ในบ้านส่วนตัวก็มีการต้อนรับบรรดาศิษย์ซึ่งรักและสนใจที่จะมาอยู่ด้วยรุ่นแล้วรุ่นเล่า ทำให้กระแสการเรียนรู้
มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งหยิ่งรากลงลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปอีก

จนกระทั่งวันหนึ่ง วิถีชีวิตตัวเองจำเป็นต้องเข้าไปรับหน้าที่บริหารมหาวิทยาลัยก็ยังคงปฏิบัติไม่เพียงเสมอ-
ต้นเสมอปลายเท่านั้น หากยังมีความเด่นชัดและกว้างขวางกว่าเก่า อีกทั้งมีการให้โอกาสแก่เยาวชนได้ริเริ่มกิจ-
กรรมที่มีรูปแบบต่าง ๆ อย่างอิสระ โดยไม่มีการกำหนดกรอบไว้ให้เพียงคำกึ่งๆ คนตรี และรูปแบบอื่น ๆ จึง
มีเหตุมีผลลุล่วงพอใจให้ผู้ที่ไม่มีรากฐานเหมาะสมกับสิ่งดังกล่าวต้องเดินตามกระแสเสมือนเป็นการมอมเมาอย่างปราศ-
จากการรังงูรู้ได้ดัง

แม้การโหม่นล่อหลอก หรือไม่ก็นำเอารางวัลดีเด่นแก่ทุนการศึกษามาสร้างแรงจูงใจ ทั้งนี้และทั้งนี้-
เนื่องจากตนเองผู้มีอำนาจรับผิดชอบไม่ประสงค์ที่จะใช้อำนาจทำลายจิตวิญญาณแต่ละคนซึ่งถือเงินไขไม่เหมือนกัน
ไว้ในรากฐาน หากให้โอกาสแสดงออกอีกทั้งให้กำลังใจโดยที่นำตัวเองลงไปคลุกคลีร่วมด้วยในทุกกลุ่มกิจกรรม
อย่างเป็นที่พอใจที่สุด เยาวชนที่อยู่ภายใต้ระบบแต่ละคนจึงมีการแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติ ส่วนในด้านตัวเอง
ก็ให้ความสนใจใช้โอกาสเรียนรู้ความจริง เพื่อหวังให้การสนับสนุนด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง

อนึ่ง ความรู้สึกในช่วงนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่า รากฐานซึ่งถือเป็นธรรมชาติของบรรดาศิษย์แต่ละคนล้วนมี
พลังเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้นเงินไขสำคัญที่สุดซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาระบบ จากรากฐานจริงดังกล่าว มี-

โอกาสเป็นไปได้อีกคือ "ความมีอิสระภายในรากฐานจิตใจของผู้ใหญ่แต่ละคนผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบเอง" ซึ่งในทันทีคงต้องมองตั้งแ่ระดับสูงสุดภายในโครงสร้างการบริหาร ลงมาถึงระดับผู้บริหารสถาบันการศึกษา ตั้งแต่ค้ำยันบนสุดจนถึงครูอาจารย์ และเลยลงมาสู่พ่อ-แม่ภายในแต่ละครอบครัวด้วย

ขอเล่าจากประสบการณ์ชีวิตตนเองซึ่งถือปฏิบัติในช่วงที่เข้าไปทำหน้าที่เป็นครูอาจารย์ จนขึ้นไปทำหน้าที่ผู้บริหารระดับสูงสุดของมหาวิทยาลัย โดยที่ตัวเองได้ใช้ชีวิตมุ่งลงคลุกคลีกับบรรดาศิษย์อีกทั้งยังสานถึงเยาวชนซึ่งใช้ชีวิตอยู่ภายนอกกรอบของสถาบันอย่างเป็นกันเองแทบทุกรูปแบบ แม้ช่วงเวลาเย็น ๆ คำ ๆ ระหว่างเปิดภาคเรียนก็อยู่กับศิษย์และเข้าถึงทุกรูปลักษณะของกลุ่มกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากรากฐานเยาวชนอย่างอิสระ อีกทั้งมีการปฏิบัติตัว เช่นเดียวกับทุกคนเป็นธรรมชาติ บางวันยังนอนค้างตามเตียงในหอพักนิสิตด้วย

ระหว่างวันหยุดเสาร์อาทิตย์ก็ร่วมกับกลุ่มกิจกรรมนิสิตลงหาความสะอาดในบริเวณมหาวิทยาลัยแม้ค้ำยันข้างถนนรอบนอกซึ่งมีคนผ่านไปผ่านมาสามารถมองเห็นภาพได้อย่างชัดเจน โดยที่ปฏิบัติตัวเป็นธรรมชาติเสมือนเพื่อนของทุกคนแทบจะไยขึ้นขึ้นนี้ แม้มีคนนั่งรถผ่านไปมาขว้างขว้างให้เราเสมอ ๆ ทำให้ตัวเองรู้สึกว่าเป็นภาพหนึ่งซึ่งครูสอนศิษย์โดยไม่มีการพูด ให้เห็นว่า"กล้าเห็นทวนกระแสค้ำยันที่ว่ามีตำแหน่งจะต้องแต่งตัวหรู ๆ โดยที่ขาดการรู้ถึงคุณค่าของการลงมาอยู่บนพื้นดินและโคลนร่วมกับคนข้างล่าง" และให้เห็นว่า" สิ่งซึ่งแต่ละคนควรเคารพนั้นหาใช่ว่าจะอยู่ค้ำยันบนเท่านั้นไม่"

อีกด้านหนึ่ง ในช่วงปีภาคการศึกษาตนเองซึ่งทุกคนทราบคืออยู่ในใจแล้วว่ามิตำแหน่งบริหารสูงสุดของมหาวิทยาลัยติดตัวอยู่ด้วยในขณะนั้นแต่คนไม่พูดถึงมันอย่างเด็ดขาด ก็ได้ใช้โอกาสตามไปร่วมชีวิตและการทำงานในสภาพ"นอนกลางคืนกินกลางทรายในอินทรีกันดาร"กับกลุ่มศิษย์เสมือนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาชนบท ตามหมู่บ้านซึ่งในช่วงนั้นเน้นภาพอีสาน โดยมีการหมุนเวียนไปอย่างต่อเนื่องกันแทบครบทุกจังหวัด แม้บางครั้งมีการไปตั้งค่ายไกล ๆ กับนักศึกษาจากบางสถาบัน ทำให้มีโอกาสเห็นภาพผู้บริหารของสถาบันนั้น ๆ ซึ่งเดินทางไปเยี่ยมในลักษณะ"ไม่แจกสิ่งของและอาหาร แล้งก็กลับออกไปพักตามโรงแรมหรู ๆ ภายในเมือง"

อนึ่ง มีกระแสที่สะท้อนกลับมาช่วยให้ตนเองมีโอกาสรู้ถึงเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในรากฐานการศึกษา โดยเฉพาะจากบรรดาครูอาจารย์ส่วนใหญ่ ช่วยให้มีโอกาสสำนึกคิดวิเคราะห์ค้นหาความจริงต่อไปก็คือ "หลายต่อหลายคนมองว่าผู้เขียนเป็นอธิการบดีที่ตามใจเด็กบ้าง หาเสียงกับเด็กบ้าง ไม่สมควรที่บุคคลผู้มีตำแหน่งสูงจะปฏิบัติเช่นนั้นเพราะรู้สึกว่าจะเสียเกียรติบ้าง" กับอีกด้านหนึ่งก็มีเสียงสะท้อนออกมาจากคนกลุ่มเดียวกันว่า"การเรียนในห้องเรียนเท่านั้นที่ควรถือเป็นสิ่งสำคัญเหนืออื่นใดทั้งสิ้น จึงขอให้เรียนดีเสียก่อนแล้วจะไปทำอะไรอื่นก็ได้ทั้งนั้น"

สิ่งที่กล่าวแล้วนี้เองที่สะท้อนให้เห็นภาพแนวคิดอย่างรวม ๆ ของคนที่เข้าไปมีบทบาทอยู่ในแวดวงการจัดการศึกษา ซึ่งแม้ต่างสถาบันกัน แต่รากฐานความรู้ก็คงไม่แตกต่างกันมากนักหากไม่มุ่งที่รูปแบบด้านเดียว แต่มองภาพแนวโน้มและทิศทาง การเปลี่ยนแปลงเป็นหลักสำคัญ

ในกรณีที่มีการหยิบยกมาพิจารณา หากมองจากรากฐานที่อิสระสักหน่อยคงช่วยให้เห็นได้ทั้งสองด้าน ดังนั้นเมื่อกล่าวจากด้านหนึ่งมาแล้วน่าจะกล่าวจากอีกด้านหนึ่งได้ว่า "ระบบการจัดการศึกษาไทยเท่าที่ได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาจากอดีต มีเหตุมีผลกำหนดทิศทางมุ่งสนองประโยชน์แก่ราชการและคนในกลุ่มซึ่งอยู่เหนือกว่าคนอื่นมาเป็นเวลานานจนกระทั่งลงรากฝังลึกทำให้ยากที่จะปรับเปลี่ยนได้ หากยังไม่มีเหตุการณ์ฉับฉุนซึ่งมีน้ำหนักพอที่จะสามารถชำระล้างอย่างเห็นผลจริงได้" แม้ครั้งแล้วครั้งเล่าที่มีการกล่าวว่าได้รับการแก้ไขปรับปรุงบ้างแล้วแต่ในเมื่อคนส่วนใหญ่ยังคงตกอยู่ในสภาพ"ติดอยู่กับเปลือก" สิ่งซึ่งเชื่อว่าทำได้แล้วก็คือ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง

ข้างแล้วก็ได้ หากมีให้พูดเพื่อปลอบใจตัวเอง ก็น่าจะเป็นการพูดเพราะยังมองเห็นภาพได้เพียงเปลือกนอกเท่านั้น เพราะถ้าสามารถรู้สึกเจตนาใจได้สักนิด แล้วหวนกลับมามองที่ปัญหาคงสะอึกสะอื้นและพิศุจน์ความจริงได้ว่า "ตัวปัญหาจริงยังคงวนไปเวียนมาอยู่กับที่โดยไม่สลายหายไปแม้แค่น้อย หากยังกลับเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้นไปอีก"

อาศัยที่ตัวเองมีธรรมชาติที่ให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับทุกคนโดยไม่เลือกกลุ่มเลือกพวก บนพื้นฐานความรักซึ่งมีต่อเพื่อนมนุษย์อย่างปราศจากการยึดติดอยู่กับตัวบุคคล แม้ผู้ที่เข้ามาใกล้ชิดสนิทสนมในแต่ละช่วง ทำให้มีโอกาสศึกษาหาความจริงจากเรื่องราวต่าง ๆ อันถือเป็นสังขารของแต่ละคน ที่ร่วมกันสะท้อนภาพออกมาอย่างหลากหลายได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แม้จากกรอบของบรรดาศิษย์และครูอาจารย์ ซึ่งบนพื้นฐานสังขารย่อมมีกระแสเชื่อมโยงลงถึงคนทั่วไปกระทั่งระดับชาวบ้านทุกแคว้นซึ่งชีวิตยังคงตกอยู่ในสภาพที่ยากไร้ หากนำภาพรวมมาจัดให้เป็นระบบบนโครงสร้างซึ่งแต่ละจุดมีเหตุผลถึงซึ่งกันและกันได้ ย่อมได้รับความรู้อันดีว่ามีคุณค่ามหาศาล

อนึ่ง ในช่วงนั้นตนเองยังคงมีความรู้สึกเชื่อมั่นอยู่เพียงภายในกรอบซึ่งค่อนข้างจำกัดว่า บรรดาศิษย์ทั้งหลายที่ใช้โอกาสแสดงออกว่า มีอุดมการณ์ตรงกับความใฝ่ฝันซึ่งวาดไว้ค่อนข้างสวยหรู แต่ที่สຸດก็พบว่า แม้ในกลุ่มกิจกรรมอาสาสมัครเองก็มีความหลากหลายเป็นสังขารเช่นกัน โดยที่บางคนก็เข้าไปเพราะยึดติดเพื่อน บางคนก็เข้าไปเพราะหวังบรรยากาศบางอย่างโดยเห็นเป็นโอกาสที่จะนำตัวเข้าไปแอบแฝงเพื่อรอจังหวะเหมาะ จึงมีผลช่วยให้รากฐานแนวคิดผู้เขียนมีผลทั้งเปิดกว้างออกและหยั่งลงลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ยิ่งพบได้ภายหลังว่า บางคนในช่วงที่ร่วมกิจกรรมก็แสดงออกอย่างชัดเจนอีกทั้งค่อนข้างรุนแรงว่าตนมีอุดมการณ์โดยที่มุ่งมั่นปฏิบัติอีกทั้งแสดงออกอย่างชัดเจน ครั้นผ่านออกไปปฏิบัติงานและเผชิญกับชีวิตจริงได้ไม่นานนัก โดยเฉพาะเข้าไปสู่ระบบราชการ แม้เข้าไปเป็นครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ยิ่งได้รับโอกาสให้เข้าไปอยู่ในตำแหน่งบริหาร ก็ค่อย ๆ ถูกกลืนไปอย่างเป็นธรรมชาติ ถึงขั้นบางคนซึ่งครั้งหนึ่งยังคงยืนอยู่เคียงข้างเยาวชนคนรุ่นหลังอย่างชัดเจน มาพบภาพการแสดงออกภายหลังเสมือนเป็นภาพของการ "ยื่นหลังให้เด็ก" อย่างสิ้นเชิง อีกทั้งยังมีข้ออ้างต่าง ๆ นานา ทั้ง ๆ ที่หลักการก็ได้ชี้ไว้ถึงสิ่งจะอย่างชัดเจนว่า "การอ้างสิ่งนั้นสิ่งโน้น เกิดจากคนนิสัยเสีย"

จากประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านมาแล้วและนำมาเล่าไว้ พร้อมทั้งแนวคิดซึ่งแยกไว้ระหว่างเงื่อนไขต่าง ๆ ทำให้ผู้เขียนเริ่มมองเห็นภาพปรากฏขึ้นบนทิศทางใหม่ ทำให้กล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ อย่างมั่นใจว่า "ชีวิตตนเองเท่าที่ผ่านมาแล้ว น่าจะมีทั้งความเป็นครูและเป็นนักเรียนร่วมอยู่ในวัฏจักรเดียวกัน แต่ที่สำคัญกว่าน่าจะได้แก่การมองเห็นภาพกระแสซึ่งเชื่อมโยงมาจากพื้นฐานเก่า ที่เปลี่ยนแปลงมาจนถึงจุดซึ่งทำให้เริ่มเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า บรรดาศิษย์ทั้งหลายอีกทั้งยังสานกระแสถึงเพื่อนมนุษย์ในมุมกว้าง สามารถสอนครูอย่างไม่รู้สึกตัว ด้วยสิ่งอันทรงคุณค่าอย่างยิ่งเหนือสิ่งที่ครูให้แก่เขาเหล่านั้น และสิ่งซึ่งหมายถึงก็ไม่อาจหาได้จากกรจายค่าเล่าเรียนไม่ว่ามากน้อยแค่ไหน"

ดังนั้นจึงทำให้มองเห็นได้อย่างชัดเจนว่า บุคคลผู้ซึ่งชีวิตเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ หากหยั่งรู้ได้ถึงคุณค่าของการเรียนจากประสบการณ์ชีวิตท่ามกลางภาวะหลากหลายอันถือเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคม ย่อมมีโอกาสและสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นหลังมีอิสระภาพที่จะพิจารณา ริเริ่ม หรือเลือกกิจกรรมตามที่แต่ละคนมีความรักความสนใจอย่างอิสระ ยิ่งไปกว่านั้นหากมีโอกาสยอมนำตนเองลงคลุกคลีปฏิบัติร่วมด้วยเป็นธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยสร้างขวัญและกำลังใจอีกทั้งความเชื่อมั่น รวมถึงมีกระแสถ่ายทอดแนวคิดจากผู้ใหญ่สู่การสร้างสรรค้อยู่ในธรรมชาติ ซึ่งจากภาพรวมดังกล่าวย่อมช่วยให้เกิดการพัฒนาคูณาภาพชีวิตร่วมกันอย่างลึกซึ้งทั้งสองด้าน แต่บนพื้นฐานสังขาร ผู้ใหญ่ควรจะได้รับมากกว่า เนื่องจากมีโอกาสผ่านประสบการณ์มากกว่า ดังนั้น "การให้สิ่งที่มีคุณค่าแก่เยาวชนจากด้านผู้ใหญ่ จึงขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของผู้ใหญ่ที่ให้ความรักจากใจจริงแก่เยาวชนซึ่งเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันได้ทุกรูปแบบบนพื้นฐานที่เป็นธรรมชาติ" ส่วนการหยิบสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้โดยตรง ยิ่ง-

จากด้านของผู้ใหญ่เองมีความรู้สึกว่าคุณเป็นฝ่ายให้คำแนะนำ ย่อมมีผลตรงข้ามคือ ทำลายคุณค่าชีวิตของเยาวชน เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งน่าจะถือว่ามีความสำคัญเช่นกันคือ จากสภาพความหลากหลายของคนที่กำลังชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม แม้ชนรุ่นหลังซึ่งพบว่ามี การแปรเปลี่ยนไปได้หลายรูปแบบบนพื้นฐานประสบการณ์ชีวิตเท่าที่เห็นและสัมผัสกับความจริงมาแล้วน่าจะมีความรู้ผลกำหนดเองให้คำแนะนำซึ่งเป็นผู้ใหญ่สามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง แทนที่จะนำมาเป็นเรื่องถือสาหาความทำให้ตำหนิคนนั้นขึ้นชมคนโน้น น่าจะช่วยให้ตัวเองมองเห็นโลกสว่างไสวยิ่งขึ้นแทนที่จะพบกับความอับเฉา

เนื่องจากสิ่งที่ผ่านเข้ามาสู่ชีวิตแต่ละคนบนพื้นฐานตนเองซึ่งถือสัจจะอย่างเด่นชัดมีเหตุผลช่วยให้ตนเข้าใจคนทุกรูปลักษณะ อีกทั้งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นในสังคมและโลกซึ่งเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างลึกซึ้ง คงปรากฏออกมาให้เห็นในลักษณะที่เป็นเมตตากรุณาที่เชื่อมั่นว่าน่าจะบริสุทธิ์ใจยิ่งขึ้น หากชีวิตอนาคตไม่พลาดพลั้งลงไปเพราะความประมาท

สรุปแล้วคงกล่าวได้ว่า งานอาสาสมัครจะบังเกิดผลช่วยให้ชีวิตแต่ละคนมุ่งสู่คุณค่าและความสุขที่แท้จริงได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความมั่นคงเด็ดเดี่ยวซึ่งมีรากฐานปรากฏอยู่ในจิตใจแต่ละคนโดยแท้ เราคงไม่ต้องกล่าววอวยพรให้บุคคลผู้นำปฏิบัติประสพกับโชคดี เพราะพรที่แท้จริงมีในกระแสนั้นเป็นธรรมชาติของแต่ละคนร่วมด้วยธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายซึ่งอยู่รอบตัวเราอย่างครบถ้วนแล้ว เพียงให้ความสนใจค้นหาความจริงจากการนำปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมมีโอกาสแสวงหาสิ่งซึ่งเป็นของจริงได้ ทั้งนี้และทั้งนั้นย่อมมองเห็นวิถีทางอันพึงนำมาใช้ประโยชน์เพื่อหวังให้ชีวิตตนเองมั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้นให้เป็นที่ยอมรับได้อย่างแท้จริง